

kikerült hallgatókkal az egyetemen töltenék vagyis hivatásuk megkezdése előtt egy évig hallgatók volnának. A tanítók így az egyetemmel érintkezésbe lépnének és nem képeznének elzárt kasztot. A kasztok ideje lejárt; az újítás után is megmaradna a tanítói tesztület fent vázolt szelleme, de tágabb, hajlékonyabb, gazdagabb lenne.

Karl Lajos.

*

Frauenbildung, Zeitschrift für die gesamten Interessen des weiblichen Unterrichtswesens. Herausgegeben von Prof. Dr. J. Wichgram. (V. Jahrgang 1906. I—II. Heft. Leipzig und Berlin, Druck und Verlag von B. G. Teubner.)

Az 1906. évi (V. évfolyam) I-ső és második füzet a «Deutscher Verein für das höhere Mädchenschulwesen» 19-ik közgyűléséről referál. Ezen közgyűlés 1905 október 2—6-ig folyt le Erfurtban. A különböző német államokból összegyűlt vagy 430 résztvevő, s azon 378 közül, kiket fel tudtak venni a jelenlevők listájába, 213 nő volt és csak 165 férfi; nemcsak pædagogusok, de az államok és városok képviselői is. Az egyesület kiterjed egész Németországra, ágai behalózzák az egész birodalmat. Tagjai nyilvános és nem-nyilvános iskolákban működő férfiak és nők, továbbá az egyesület törekvéseinek minden barátja. Van vagy 4000 tagja. Célja az egyesületnek: a nők nevelésének mélyítése és bővítése. Ezen cél elérésére együtt kell, hogy dolgozzanak a férfakkal a nők, de természetesen csak a művelt nők. S együtt is dolgoznak, együtt számolnak be munkájokról s együtt vitatják meg a munkájuk közben felmerülő kérdéseket, melyeknek eldöntése egy-egy lépéssel közelebb vezeti őket céljukhoz.

Az első előadást ez alkalommal dr. Luthmer strassburgi igazgató tartotta: «A tíz osztályos felsőbb leányiskola továbbfejlesztéséről.»

Ezen kérdéssel az egyesület már régebben foglalkozik. Vissza lehet menni legalább is 1894 május 31-ikéig. Amikor a porosz «Maibestimmung» (májusi rendelet) megjelent és a kilenc osztályos leányiskola mellett döntött, — nagy csalódás volt ez mindenfelé. Az egyesület ennek a csalódásnak már 1895-ben kifejezést adott Coblenzben. Hogy az ellenvélemények e rendelettel szemben erősebben nem nyilatkoztak meg, oka főleg az, hogy a legnagyobb porosz leányiskolák megmaradtak 10 osztályúaknak. Azok pedig, akik legjobban csalódtak — mert az egyetemre jogosító leányiskolák felállítását remélték az államtól — privát úton törekedtek ezen iskolák megvalósítására. Az első leánygimnázium Karlsruheban 1898-ban meg is nyílt. Az egyesület törekvése nem közös ezen utóbbiak törekvésével. Az egye-

sület nem leánygimnáziumot, reálgimnáziumot vagy felsőreáliskolát akar, hanem *ki akarja fejleszteni a most meglevő felsőbb leányiskolát (höhere Mädchenschule) — a felsőbb fiúiskolák minden utánzása nélkül — olyan iskolává, mely egyrészt a nőknek szélesebb és mélyebb műveltséget adna, előkészítené másfelől az egyetemi tanulmányokra.* Az egyesület kebelében alakult egy bizottság a kifejlesztés alapjául szolgáló tervezet kidolgozására; ezen bizottság a tervezet főbb pontjait már 1904 januárban emlékirat alakjában állította össze.

Az előadó érzi, hogy nem érdemes a részletekbe bocsátkozni egy ilyen leányiskola tervezetének elkészítésénél, mielőtt nincsen eldöntve az a kérdés, hogy szükséges-e egyáltalán egy ilyen *külön leányiskola*, Miért ne nevelnök együtt a leányokat a fiúkkal? Felveti e kérdést s feleletképpen ismerteti az egyesület állásfoglalását a koedukációval szemben. Az egyesület tagjainak javarésze ellene van a koedukációnak, ellene van meggyőződésből, mely meggyőződésnek alapját az előadó két tényben jelöli meg röviden: először a koedukáció hívei által példának emlegetett országokban, mint Finnországban, Skandináviában mások a gazdasági és politikai viszonyok, mint Németországban; másodsor Amerikából, melyre szintén szeretnek hivatkozni, olyan vélemények hangzanak, melyek kevésbé kedvezően szólnak, mint ahogy sokan hiszik.

Szóval az egyesület külön leányiskolát akar, amelynél:

1. Megmarad a 10 osztályos felsőbb leányiskola, de tanterve változzék meg oly módon, hogy alkalmas legyen egy továbbképző iskolának alapjául szolgálni.

2. Ezen továbbképző iskola szigorúan iskolaszerűen legyen szervezve; ne legyenek szabadon választható kurzusok. Alkalmas legyen egyrészt szakképzés alapjául szolgálni, másrészt neveljen szakképzés nélküli intelligens családanyákat: tehát készítsen elő egyetemre; és legyen alkalmas a 10 osztályt végzett nők műveltségének tágitására és mélyítésére, amire ma csak a szakiskolák szolgálnak.

3. Ezen továbbképző iskola legyen három évig tartó. Növendékei — az iskola kettős céljának megfelelően — kétféleké lehetnek: olyanok, akik heti 27 órában, mely órák között a latin is helyet foglal, tanulnak és vizsgálatot állanak ki, — ezek egyetemre képesíttetnek; és olyanok, akik latint nem tanulnak és így csak heti 21 órán át vannak elfoglalva, vizsgálatot nem tesznek, — ezek csupán látogatási bizonyítványt nyernek.

Van a tervezetben részletes órarend, mely szerint a reális tárgyak szűgyenletesen kevés heti óraszámban taníthatnának. Heti hét óra a 27-ből, négy mennyiségtani, egy földtani, két természettudo-

mányi óra! 20 óra marad a nyelveknek, no meg a hittannak, mert bizony ebben az órarendben sem ének, sem rajz, sem torna nem található! De ezt csak mellékesen! Nézzük a tervezetet tovább. Ez a harmadik pont azt az észrevételt is magában foglalja, hogy míg a latin feladata megismertetni a növendékeket jelenlegi kulturánk alapjaival, addig a többi tárgyak eszközöljék a jelennek a lehető legnagyobb körű megismerését.

A 4. pont arra vonatkozik, amire az első: a 10 osztályos felsőbb leányiskolára, amely a tanulók műveltségét mélyebbé kell, hogy tegye a matematikai és a megfelelő természettudományi oktatás által, a nyelvtanításban pedig a logikai tartalomnak szigorúbb hangsúlyozása által.

Kik látogassák a továbbképző tanfolyamot? Akiknek szellemi és testi erejük elbírná a komoly, nehéz munkát.

Kik tanítsanak benne? Egyetemi előképzettségű férfiak és nők.

Ki alapítsa és tartsa fenn? Tartsa fenn az állam ezen 20—30 iskolát, az állam, amely az 500 gimnáziumnak, 125 reálgimnáziumnak és 70 főreáliskolának legnagyobb részét fentartja.

*

Alexis Holländer, a berlini Victoria iskola énektanára *Az énektanítás a felsőbb leányiskolákban* címen tartott előadást. Nem teoriából kiindulva, hanem azon tapasztalatai alapján, melyeket 30 éves énektanári működése alatt szerzett, — beszél arról, hogy az énektanításban mit nyújtson az iskola és mit nyújthat. Az éneket a leány és fiú-iskolák mostoha gyermekének nevezi, mely az iskolával a tanítás célja, feladata, módszere tekintetében egyáltalán nem, csak külsőleg függ össze. Az 1894 május 31-iki porosz rendelet szerint az énektanítás célja és feladata egy néhány egyházi, hazafias és népéneknek a begyakorlása. Ezen alantas célkitűzés magyarázza meg, hogy az énektanító kvalifikációjáról a felsőbb leányiskolákban egy hang rendelkezés sincsen. Az énektanár a hová — a rektorral és szubrektorral egyenlő rangú állásából a 17-ik században sülyedt, onnan csak az énektanítás céljának emelésével emelkedhetik fel. Az erre vonatkozó irodalom, a kongresszusokon felmerülő tárgyalások mutatják, hogy ez a kérdés napról-napra égetőbbé válik. A megoldás irányát csak az iskolai énektanítás céljának pontos meghatározása szabhatja meg. A rajztanítás célja megtanítani helyesen látni; az énektanítás célja megtanítani: helyesen hallani. De míg a szem bizonyos előkészítést nyer a mindennapi gyakorlatban, addig ahhoz, hogy hangokat zeneileg tudjunk észlelni, egész sajátos iskolázás kívántatik. A zene-

értésnek első szükséges feltétele a zenei hallás. Hogy a zenei hallás felépredjen és kifejlődjék, arról első sorban az iskolának kell gondoskodnia, mert az iskola talál növendékeinél romlatlan, képzésre alkalmas organumot. Az énektanítás célja tehát 1. Megtanítani a zenei hallást. 2. Énekelni tanítani (ezt mindenki természetesnek találja). 3. Praktikus cél, t. i. megtanítani az egyházi és világi népdalok legkiválóbbjait. 4. Esztétikai cél: az ízlést nevelni, még pedig nemcsak népdalok által, hanem az iskolához illő régibb és újabb művekbe való bevezetés által. Ezek a célok legyenek közösek minden iskolában. De a leányiskolában van leginkább mód ezen célok elérésére. Mert a női ifjúság fogékonyabb zenei benyomásokkal szemben, testileg alkalmasabb, mert a gége változása kevésbé érinti.

Ezeket mondja általánosságban. Azután nagy tudásra valló biztossággal részletezi a felsorolt négy cél elérésére vezető utat, melyből minden zenetanár és minden a zenetanítás kérdésében érvényesülő egyén sok hasznosat tanulhat. Az, amit a tanár feladatául jelöl meg, nagy türelmet, kitartást, s a munka iránti teljes odaadást kívánja meg részükről. Hogy mennyire nem utópia, amit célul tűz ki, bizonyítja az ő 30 éves tanári működése a berlini 10 osztályos Victoria leányiskolában, ahol a két felső osztály növendékei 2—4 szolamú kompozíciókat tanulnak be a heti két órában a régebbi és újabb mestereknek, — mint pl. Haydn, Schubert, Weber, Mendelssohn, Schumann, Bischoff, Radecke, Bruck, Délibes, stb. — műveiből.

Martin M. Az Augusta-iskola és a berlini tanítónő szeminárium tanítónője *A tanítónő-képzésről* tartott előadást. Panaszkodik a porosz-német tanítónő-képzés felületessége miatt. A tanítónőket a felsőbb leányiskolákból «játszin fejlődött» szemináriumokban képzik, mely nemcsak tanítónőképző, de általános műveltséget nyújtó iskola is. Már pedig ezt a kettőt szét kell választani, még pedig úgy, hogy a felsőbb leányiskolát kell újraalakítani. Ha már most a szeminárium megmarad tisztán tanítónőképző intézetnek, akkor meg kell szüntetni az idegen bizottság előtti vizsgálatást, mely még az egyetemi tanítási rendszer mellett is annyi hátránnyal jár.

Tervezete főbb vonásokban ez: *a)* az alap legyen a 13 osztályos felsőbb leányiskola. Az ennek 10 osztályában tanítottak (meg egy idegen nyelv) ismeretét tegyék a szemináriumba való felvétel feltételül. Ezt a tudást természetesen ne csak a felsőbb leányiskola 10 osztályában szerezhessék meg, hanem magával hozhatja ezt a tudást egy népiskolai növendék is, ha még két évi präparandiát végzett. Hogy honnan hozza a tanuló a tudását, a szeminárium ne törődjék vele. A szeminárium tartson három évig; legyen internatus. Három szemeszter elteltével azon tárgyakból legyen vizsgálat, melyekben a

növendékek ezután csak gyakorlatilag képeztetnek tovább. A gyakorló iskola, a metodikus kiképzés ideje vegye igénybe ezután legálább a fél munkaidőt. — Így képeztesék ki az elemi tanítónő.

b) Egy másik mód: Aki elvégzi a 13 osztályos felsőbb leányiskolát, utána egyéves szemináriumot intenzív gyakorlatokkal, az legyen tanítónő a felsőbb leányiskola alsó fokán.

A tanárnők (Oberlehrerin) is két úton képeztesenek: c) a gimnázium, realgimnázium és felsőreáliskolai érettségi utáni szakképzéssel; d) vagy képeztesenek az elemi tanítónőkből oly módon, hogy a matematikából és latinból utóvizsgálatot követeljenek meg tőlük.

A mostani szemináriumokban rettenetes a túlterhelés, ami főleg onnan ered, hogy oda a tanulók minden biztos és világos tudás nélkül jönnek. Ha az előkészítő iskola alaposan reformáltatik, akkor ez a nagy baj megszűnik.

Wickenhagen dr. dessau-i igazgató a művészeti nevelés ügyében Dresdában és Weimarban tartott gyűlésről referált. Hamburg városának tanügyi köreiből indult ki az a mozgalom, mely az iskolákban a művészeti nevelést nagyobb szerephez akarja juttatni, hogy ezáltal a jövő nemzedék művészi érzékének felköltése és kifejlesztése lehetővé legyen. E törekvés — hogy a mozgalom számára a társadalom nagy körei meggyeressenek — vezetett 1901-ben a drezdai, 1903-ban a weimari gyűlés megtartásához. Ezen nem csupán tanférfiak, hanem közigazgatási hivatalnokok, művészek és írók, muzeumigazgatók és egyetemi tanárok is résztvettek. Természetesen mindegyik más és más feltevésekből indulva ki, szólott a kérdéshez, ami az egységes megállapodásra jutást már eleve megnehezítette. Csupán abban voltak egyek, hogy a mai iskola a maga uniformizáló módszereivel az individuális kifejlést lehetetlenné teszi, a tanításban a nyomtatott és írott szó s az utánképzés uralkodik. Az eredményre jutást már a művészeti nevelés fogalmának szétágazó felfogása igen megnehezítette. Míg Lange Konrád tübingai tanár a művészeti nevelés célját a művészi meglátására és élvezésére való képessé tételben, tehát inkább a receptívításban keresi, addig a felszólalt művészek, Lichtwark felfogásához csatlakozva, a kifejezési készségre, az alkotóképességre való nevelésben, a produktívításban találják.

H. Wolkenberg Ilona.